

Azərbaycan: global məsələlərdə qabaqcıl ölkə

Qoşulmama Hərəkatı ölkələrinin gəncləri Bakıda toplaşblar

İqlim dəyişiklikləri dünyanı rahatsız edən ən ciddi global problemlərdəndir. Hətta bunu bəşəri bəla da adlandırmaq olar. XVIII əsrdən etibarən Yer kürəsinin sənayeləşməsi ilə başlayan proses xüsusən XX əsrin ortalarından iqlim sisteminə çox böyük mənfə təsir göstərən, digər atmosfer tullantıları ilə yanaşı, istixana effekti yaradan qazların global miqyasda sürətli artımı ilə nəticələndi.

Sözsüz ki, bu global problemin həlli Yer kürəsi sakinlərinin müştərək fəaliyyətindən keçir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasını 1995-ci ildə ratifikasiya edib. Ölkəmiz İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Əlavə I qrupuna daxil olmayan tamhüquqlü tərəf kimi İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası qarşısında istilik effekti yaradan qaz tullantılarının kadastrının hazırlanması, müntəzəm olaraq yenilənməsi, milli məlumatların hazırlanması kimi öhdəliklər götürmüş və bu öhdəliklər sistemli şəkildə yerinə yetirilir.

Azərbaycan 2016-cı ildə 170-dən çox ölkə ilə birlikdə istixana qazı tullantılarını və insan fəaliyyətinin yaratdığı iqlim dəyişikliyi təhlükəsini azaltmaq üçün global hədəf və fəaliyyət çağırışını ortaya qoyan Paris Sazişini imzalayıb. Paris Sazişinin 4-cü maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası 2015-ci ilin oktyabrında BMT İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının katibliyinə özünün "Milli səviyyədə Müəyyən edilmiş Təhdidlər" (NDC) sənədini təqdim etmiş və global miqyasda iqlim dəyişmələrinin qarşısının alınması təşəbbüslərinə töhfə olaraq 1990-cı baza ili ilə müqayisədə 2030-cu ilə qədər istixana effekti yaradan qaz emissiyalarının (İEYQ) 35 faiz həcmində azaldılmasını hədəfləmişdir.

İqlim Dəyişmələri üzrə Hökumətlərarası Ekspertlər qrupunun son qiymətləndirmə hesabatına görə, son 100 ildə Yer kürəsində orta temperatur 0,8 dərəcə yüksəlmişdir. Temperaturun artması isə əsasən istilik effekti yaradan qazların - karbon dioksid (CO₂), metan (CH₄), azot oksidi və xlor-fülör birləşmələrin konsentrasiyasının artması ilə birbaşa bağlıdır. İqlim Dəyişmələri üzrə Hökumətlərarası Panel (İPCC) tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlara görə, sənaye dövrünü əhatə edən son 250 ildə atmosferdə məhz karbon qazının ümumi miqdarı 28, metanın miqdarı isə 60 faiz artmışdır. Şübhəsiz ki, ölkəmiz də global iqlim dəyişmələrinin təsirindən kənarda qalmamışdır. Son 100 ildə Azərbaycan ərazisində orta illik temperatur 0,4-1,30 C-yə qədər yüksəlmişdir. İqlim dəyişmələri fonunda Azərbaycanda da daşqınlar, güclü küləklər, istiliklər, quraqlıqlar, şoranlaşma, torpaqların deqradasiyası, yağıntuların və su ehtiyatlarının azalması kimi ekstremal iqlim hadisələri müşahidə edilir.

Məlumdur ki, iqlim dəyişmələri həm regional, həm də global səviyyədə insanların qida təhlükəsizliyini və suya çıxışını məhdudlaşdırır. Aclıq, yoxsulluq və digər ağır sosial-iqtisadi nəticələrlə yanaşı, miqrasiyanın güclənməsinə səbəb olur. Yoluxucu və xroniki xəstəlikləri artır. Təsə-

düfi deyil ki, Dünya Səhiyyə Təşkilatı iqlim dəyişikliyi XXI əsrdə global sağlamlıq üçün ən böyük təhlükə mənbəyi kimi göstərmişdir. Mütəxəssislərin fikrincə, gələcəkdə global istiləşməni minimuma endirmək səyləri uğurlu olsa belə, dəniz səviyyəsinin artması, okean istiliyinin və turşululuğunun yüksəlməsi kimi neqativ təsirlərin müəyyən hissəsi əsrlər boyu davam edəcəkdir.

Bakıda keçiriləcək Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) ilə əlaqədar Tədbirlər Planına uyğun olaraq silsilə şəkildə beynəlxalq tədbirlər keçirilir. Belə tədbirlərdən biri də dünyanın öz işinə başlayan Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatının İqlim Fəaliyyəti Forumudur. Forumda Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatının 18 Milli Bölməsinin nümayəndələri, həmçinin yüksək vəzifəli qonaqlar və ekspertlər iştirak edirlər. Forum Qoşulmama Hərəkatına üzv dövlətlərin gəncləri arasında iqlim dəyişikliyi ilə bağlı fikir mübadiləsi və global iqlim təşəbbüsləri ilə bağlı məlumatlılığın artırılması məqsədi daşıyır. Tədbirdə Milli Bölmələrin razılaşdırdıqları yekun sənəd qəbul olunacaq.

BMT-nin Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi Vladanka Andreyeva Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatının İqlim Fəaliyyəti Forumunda çıxışında bildirib ki, iqlim dəyişiklikləri ilə bağlı məsələlərin həllinə cəmiyyətin bütün üzvləri, xüsusilə gənclər cəlb edilməlidir: "Gənclərə və uşaqlara sərmayə qoymalıyıq. Bu, əsasən təhsildən ibarətdir. Biz iqlim dəyişiklikləri ilə müba-

rizəni gündəlik həyatlarına daxil etməyi uşaqlara öyrətməliyik. Həmçinin Milli Müəyyənləşdirilmiş Təhdidləri daha da inkişaf etdirməliyik".

Forumun daha bir iştirakçısı İslam Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatının (ICESCO) sabiq baş direktoru, Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin üzvü Əbdüləziz Əl-Tüveycri qeyd edib: "Bu tədbir bütün dünya dövlətləri aqlıq və müharibələrdən əziyyət çəkən dövlətləri dəstəkləməyə çağırmaq üçün bir addımdır. Ərzaq çatışmazlığından əziyyət çəkən ölkələri dəstəkləmək bütün bəşəriyyətin gələcəyinə verəcəyimiz dəstəkdir".

Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Yalçın Rəfiyev Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatının İqlim Fəaliyyəti Forumunda çıxışında qeyd edib ki, iqlim dəyişikliklərindən əsasən inkişaf etməkdə olan ölkələr əziyyət çəkir: "Həmin ölkələrin əksəriyyəti Qoşulmama Hərəkatının üzvləridir. Hərdən bizə sual verirlər ki, Azərbaycan COP29-a evsahibliyi üçün hansı amildən ilhamlanıb? Çünki bu, çox mötəbər tədbirdir və ona evsahibliyi etmək böyük məsuliyyət tələb edir. Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına uğurlu sədrliyi COP29-a evsahibliyi etməyimiz üçün bizə ilham verdi. Qoşulmama Hərəkatına uğurlu sədrliyimiz göstərir ki, Azərbaycan global siyasi məsələlərdə qabaqcıl ölkə rolunu oynamağa qadirdir. Bunun bariz nümunəsi Qoşulmama Hərəkatına sədrliyimiz çərçivəsində COVID-19 ilə bağlı irəli sürdüyümüz təşəbbüslərdir".

*Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"*